

DOMSTOLENS DOM
den 3 oktober 2000 *

I mål C-303/98,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (Spanien), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Sindicato de Médicos de Asistencia Pública (Simap)

och

Conselleria de Sanidad y Consumo de la Generalidad Valenciana,

angående tolkningen av rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (EGT L 183; s. 1, svensk specialutgåva, område 5, volym 4, s. 146) och av rådets direktiv 93/104/EG av den 23 november 1993 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (EGT L 307, s. 18),

* Rättegångsspråk: spanska.

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena J.C. Moitinho de Almeida (referent), D.A.O. Edward, L. Sevón och R. Schintgen samt domarna P.J.G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, P. Jann, H. Ragnemalm och M. Wathelet,

generaladvokat: A. Saggio,
justitiesekreterare: avdelningsdirektören D. Louterman-Hubeau,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Sindicato de Médicos de Asistencia Pública (Simap), genom advokaten D. Rivera Auñón,
- Conselleria de Sanidad y Consumo de la Generalidad Valenciana, genom juristen J. Pla Gimeno, rättsavdelningen, Generalidad Valenciana, i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom M. López-Monís Gallego, abogado del Estado, i egenskap av ombud,
- Finlands regering, genom statsombudet T. Pynnä, i egenskap av ombud,
- Förenade kungarikets regering, genom J.E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, i egenskap av ombud, biträdd av D. Anderson, barrister,

- Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren D. Gouloussis och I. Martínez del Peral, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 28 september 1999 av: Sindicato de Médicos de Asistencia Pública (Simap), företrädd av D. Rivera Auñón, Conselleria de Sanidad y Consumo de la Generalidad Valenciana, företrädd av J. Pla Gimeno, Spaniens regering, företrädd av N. Díaz Abad, abogado del Estado, i egenskap av ombud, Finlands regering, företrädd av T. Pynnä, och kommissionen, företrädd av D. Gouloussis och I. Martínez del Peral,

och efter att den 16 december 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- ¹ Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana har genom beslut av den 10 juli 1998, vilket inkom till domstolens kansli den 3 augusti 1998, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt fem frågor om tolkningen av rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (EGT

L 183, s. 1, svensk specialutgåva, område 5, volym 4, s. 146, nedan kallat grunddirektivet) och av rådets direktiv 93/104/EG av den 23 november 1993 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (EGT L 307, s. 18).

- 2 Frågorna har uppkommit i en tvist i vilken Sindicato de Médicos de Asistencia Pública de la Comunidad Valenciana (fackförbund för offentliganställda läkare i regionen Valencia, nedan kallat Simap) har väckt talan mot Conselleria de Sanidad y Consumo de la Generalidad Valenciana (rådet för hälsovårds- och konsumentfrågor i regionen Valencia) i en kollektiv arbetskonflikt avseende den medicinska personalen i primärvårdsgrupper på sjukvårdsinrättningar i nämnda region.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

Grunddirektivet

- 3 Grunddirektivet är ramdirektiv på detta område. I detta fastslås de allmänna principer som senare har utvecklats i ett antal särskilda direktiv, däribland direktiv 93/104.

4 I artikel 2 i grunddirektivet anges dess tillämpningsområde på följande sätt:

”1. Detta direktiv skall tillämpas på all verksamhet, såväl privat som offentlig (industri, jordbruk, handel, förvaltning, tjänster, undervisning, kultur- och fritidsverksamhet etc.).

2. Detta direktiv skall inte tillämpas på sådana offentliga verksamheter, där det inte kan undvikas att förhållanden som är speciella för dessa verksamheter kommer i konflikt med direktivet, exempelvis försvaret eller polisen eller viss specifik verksamhet inom civilförsvaret.

I dessa fall skall arbetstagarnas säkerhet och hälsa tryggas så långt möjligt mot bakgrund av direktivets syften.”

Direktiv 93/104

5 Direktiv 93/104 avser att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet, hygien och hälsa på arbetsplatsen. Det antogs med stöd av artikel 118a i EG-fördraget (artiklarna 117—120 i EG-fördraget har ersatts av artiklarna 136 EG—143 EG).

- 6 I de två första artiklarna i direktiv 93/104 anges dess syfte, dess tillämpningsområde samt räckvidden och betydelsen av de begrepp som används.
- 7 I artikel 1 i ovannämnda direktiv, med rubriken "Ändamål och räckvidd" föreskrivs följande:

"1. I detta direktiv föreskrivs minimikrav på säkerhet och hälsa vid förläggningen av arbetstiden.

2. Detta direktiv är tillämpligt på

- a) minimitider för dygnsvila, veckovila och årlig semester, vidare på raster och begränsning av veckoarbetstiden, samt
- b) vissa former av nattarbete, skiftarbete och arbetsrytm.

3. Detta direktiv skall tillämpas inom alla arbetsområden, såväl offentliga som privata, i den betydelse som avses i artikel 2 i direktiv 89/391/EEG utan att det påverkar tillämpningen av artikel 17 i det här direktivet, med undantag för luft-,

järnvägs-, väg- och sjötransporter, havsfiske liksom annat arbete till sjöss samt det arbete som utförs av läkare under utbildning.

4. Bestämmelserna i direktiv 89/391/EEG är fullt tillämpliga på de fall som avses i punkt 2 utan att det påverkar strängare eller mer detaljerade bestämmelser i det här direktivet.”

8 I artikel 2 i ovannämnda direktiv stadgas under rubriken ”Definitioner” följande:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

1. *arbetstid*: varje period då arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande samt därvid utför aktiviteter eller uppgifter i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis.
2. *viloperiod*: varje period som inte är arbetstid.
3. *natt*: varje period om minst sju timmar, bestämd enligt nationell lagstiftning, som omfattar perioden mellan midnatt och 05.00.

4. *nattarbetande*:

a) varje arbetstagare som normalt utför minst tre timmar av sitt dagliga arbete nattetid, och

b) varje arbetstagare som troligen kommer att fullgöra en viss del av sin årsarbetstid nattetid; denna del bestäms av den berörda medlemsstaten

i) genom nationell lagstiftning efter samråd med arbetsmarknadens parter,

eller

ii) genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter på nationell eller regional nivå.

5. *skiftarbete*: varje metod att dela in arbetet i skift varigenom arbetstagare avlöser varandra vid samma arbetsplatser enligt en viss arbetsgång, även då denna är roterande; skiften kan vara kontinuerliga eller diskontinuerliga;

metoden kan medföra att arbetstagare måste arbeta vid olika tider under en given period av dagar eller veckor.

6. *skiftarbetare*: varje arbetstagare vars arbetsschema ingår i skiftarbete.”

- 9 I direktiv 93/104 fastslås ett antal regler för begränsning av veckoarbetstiden, minimitider för dygnsvila, veckovila och årlig semester samt tider och villkor för nattarbete och skiftarbete.
- 10 Vad beträffar begränsning av veckoarbetstiden föreskrivs i artikel 6 i direktiv 93/104 följande:

”Medlemsstaterna skall, med hänsyn till kraven på skydd för arbetstagarnas säkerhet och hälsa, vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma att

1. veckoarbetstiden begränsas genom lagar och andra författningar eller genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter,
2. den genomsnittliga arbetstiden under varje sjudagarsperiod inklusive övertid inte överstiger 48 timmar.”

11 Vad beträffar nattarbetets längd föreskrivs i artikel 8 i direktiv 93/104 följande:

”Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att se till att

1. den normala arbetstiden för nattarbetande inte överstiger ett genomsnitt av åtta timmar under varje 24-timmarsperiod,
2. nattarbetande vars arbete innebär särskilda risker eller stor fysisk eller mental ansträngning inte arbetar mer än åtta timmar inom en 24-timmarsperiod när de utför nattarbete.

För tillämpningen av ovanstående skall arbete som innebär särskilda risker eller stor fysisk eller mental ansträngning definieras genom nationell lagstiftning eller praxis eller genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter, med hänsyn tagen till nattarbetets särskilda konsekvenser och risker.”

12 I artikel 15 i direktiv 93/104 föreskrivs följande:

”Detta direktiv skall inte påverka medlemsstaternas rätt att tillämpa eller införa författningsbestämmelser eller en administrativ praxis som bättre skyddar arbetstagarnas hälsa och säkerhet eller underlättar eller tillåter tillämpningen av kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter som bättre skyddar arbetstagarnas hälsa och säkerhet.”

- 13 I artikel 16 i direktiv 93/104 fastställs de beräkningsperioder som skall beaktas för att tillämpa de regler som nämns i punkterna 9—12 i denna dom. Denna artikel har följande lydelse:

Medlemsstaterna får föreskriva följande:

- ”1. För tillämpningen av artikel 5 (veckovila): En beräkningsperiod som inte överstiger 14 dagar.
2. För tillämpningen av artikel 6 (begränsning av veckoarbetstiden): En beräkningsperiod som inte överstiger fyra månader.

De perioder av årlig betald semester som beviljas i enlighet med artikel 7 liksom även sjukfrånvaro skall inte inkluderas eller skall vara neutrala vid beräkningen av genomsnittet.

3. För tillämpningen av artikel 8 (nattarbetets längd): En beräkningsperiod som bestäms efter samråd med arbetsmarknadens parter eller genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter på nationell eller regional nivå.

Om den veckovila på minst 24 timmar som avses i artikel 5 faller inom nyssnämnda period skall den inte inkluderas vid beräkningen av genomsnittet.”

- 14 I direktiv 93/104 föreskrivs även ett antal avvikelser från grundreglerna, med hänsyn till vissa arbetens särskilda art och under vissa villkor. I artikel 17 föreskrivs i detta avseende följande:

”1. Med iakttagande av de allmänna principerna för arbetstagarnas hälsa och säkerhet får medlemsstaterna göra avvikelser från artiklarna 3, 4, 5, 6, 8 eller 16. Avvikelser får göras när — med hänsyn till det aktuella arbetets särskilda art — arbetstidens längd inte mäts eller bestäms i förväg eller kan bestämmas av arbetstagarna själva. Detta gäller särskilt beträffande

a) företagsledare eller andra personer med självständiga beslutsbefogenheter,

b) anställda i familjeföretag,

eller

c) arbetstagare som tjänstgör vid religiösa ceremonier i kyrkor och religiösa samfund.

2. Avvikelser får fastställas genom lagstiftning eller andra författningsbestämmelser eller genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter under förutsättning att de berörda arbetstagarna ges motsvarande

kompensationsledighet eller — i undantagsfall när det av objektiva skäl inte är möjligt att bevilja sådan kompensationsledighet — att arbetstagarna erbjuds lämpligt skydd.

2.1 Avvikelser från artiklarna 3, 4, 5, 8 och 16 får göras

- a) i fråga om långt avstånd mellan arbetstagarens bostad och arbetsplats eller då arbetstagarens olika arbetsplatser ligger långt ifrån varandra,
- b) i fråga om säkerhets- och övervakningsarbeten när permanent närvaro krävs för att skydda egendom eller personer, särskilt i fråga om säkerhetsvakter, vaktmästare eller vaktbolag,
- c) i fråga om arbeten som kräver en kontinuitet i servicen eller produktionen, särskilt
 - i) service i form av reception, behandling eller vård på sjukhus och liknande inrättningar, institutioner eller fängelser,

...

3. Avvikelser får göras från artiklarna 3, 4, 5, 8 och 16 genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter på nationell eller regional nivå eller genom kollektivavtal på en lägre nivå om det sker i överensstämmelse med de regler som dessa parter har fastställt.

...

4. Den möjlighet att göra avvikelser från artikel 16.2 som föreskrivs i punkterna 2, 2.1, 2.2 och 3 i förevarande artikel får inte leda till en längre beräkningsperiod än sex månader.

Under iakttagande av de allmänna principerna om skyddet av arbetstagarnas hälsa och säkerhet skall dock medlemsstaterna ha möjlighet att — av sakliga, tekniska eller arbetsorganisatoriska skäl — tillåta kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter om beräkningsperioder som inte överstiger 12 månader.”

...”

15 I artikel 18 i direktiv 93/104 föreskrivs följande:

”1. a) Medlemsstaterna skall anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 23 november 1996 eller se till att arbetsmarknadens parter senast den dagen genom överenskommelse fastställer de nödvändiga bestämmelserna varvid medlemssta-

terna skall se till att de alltid kan garantera att direktivets bestämmelser efterlevs.

b) i) En medlemsstat skall dock ha möjlighet att inte tillämpa artikel 6 varvid medlemsstaten dock skall respektera de allmänna principerna om skydd av arbetstagarnas hälsa och säkerhet och vidta de åtgärder som behövs för att se till att

— ingen arbetsgivare kräver att en arbetstagare arbetar mer än 48 timmar under en sjudagarsperiod, beräknad som ett genomsnitt för den beräkningsperiod som avses i artikel 16.2, såvida han inte först har fått arbetstagarens medgivande,

— ingen arbetstagare tillfogas skada av sin arbetsgivare på grund av att han inte är beredd att ge sitt samtycke att utföra sådant arbete,

— arbetsgivaren för aktuella noteringar om alla arbetstagare som utför sådant arbete,

— noteringarna ställs till de behöriga myndigheternas förfogande och att dessa — av skäl som rör arbetstagarnas hälsa eller säkerhet — kan förbjuda eller begränsa möjligheten att överskrida begränsningen av veckoarbetstiden,

- arbetsgivaren på begäran ger de behöriga myndigheterna information om fall då arbetstagare har gått med på att utföra arbete som överskrider 48 timmar under en sjudagarsperiod, beräknad som ett genomsnitt under den beräkningsperiod som avses i artikel 16.2.

...

Den nationella lagstiftningen

- ¹⁶ I artikel 6 i kungligt dekret nr 137/84 av den 11 januari 1984 (BOE nr 27 av den 1 februari 1984, s. 2627) föreskrivs under rubriken "Arbets tid" följande:

"1. För personal som ingår i primärvårdsgrupper skall arbetstiden uppgå till 40 timmar per vecka, oavsett eventuell jourtjänstgöring som kan åligga dem. Denna personal skall utföra vård i hemmet och akut vård i enlighet med vad som föreskrivs i de rättsliga bestämmelserna för medicinsk personal och medicinska assistenter inom sektorn för social trygghet och tillämpningsföreskrifterna för dessa...

2. På landsbygden ges såväl allmän vård som akutvård under förmiddagen och eftermiddagen på vårdcentralen, lokala vårdinrättningar och i hemmet.

Medlemmarna skall indelas i grupper, vilka enligt ett rullande schema ger akutvård centralt på vårdcentralen alla veckodagar.”

- 17 Genom beslut av den 20 november 1992, vilket offentliggjordes som bilaga till Resolución del 15 de enero de 1993 (BOE nr 28 av den 2 februari 1993, s. 2864), godkände regeringen det avtal som ingåtts den 3 juli 1992 mellan de statliga hälso- och sjukvårdsmyndigheterna och de mest representativa fackliga organisationerna inom primärvårdssektorn i Spanien. I bilagan till detta beslut avseende avtal inom primärvårdsområdet föreskrivs under avsnitt ”B) Jourtjänstgöring” följande:

”Generellt skall jourtjänstgöringen uppgå till högst 425 timmar om året. För primärvårdsgrupper på landsbygden, där den generella begränsningen till 425 jourtimmar om året oundvikligen överskrids, skall jourtjänstgöringen uppgå till högst 850 timmar om året. Målet är att stegvis minska antalet jourtimmar...”

- 18 Även i regionen Valencia ingick de mest representativa centrala fackförbunden och den regionala administrationen den 7 maj 1993 ett avtal med liknande lydelse som den som återges i föregående punkt. I detta avtal föreskrivs bland annat följande:

”Personalens jourtjänstgöring skall uppgå till högst 425 timmar om året. För primärvårdsgrupper på landsbygden, där den generella begränsningen till 425 jourtimmar om året oundvikligen överskrids, skall jourtjänstgöringen uppgå till högst 850 timmar om året. I syfte att stegvis minska antalet jourtimmar skall ytterligare arbetskraft i form av läkare och Asistentes técnicos sanitarios (A.T.S.) anställas, samtidigt som budgetramarna inte får överskridas...”

- 19 Föreskrifter om primärvårdsgruppers organisation och funktion i regionen Valencia (nedan kallat föreskrifterna) antogs genom beslut av den 20 november 1991 av Conselleria de Sanidad y Consumo de la Generalidad Valenciana. I artikel 17.3 i föreskrifterna återges artikel 6 i kungligt dekret nr 137/84.
- 20 Genom dom av den 15 december 1993 upphävde avdelningen för administrativa tvister vid Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana beslutet om godkännande av föreskrifterna.
- 21 Den 21 september 1995 antogs kungligt dekret nr 1561/1995 avseende särskild arbetstid (*BOE* nr 230 av den 26 september 1995, s. 28606). Dess tillämpningsområde omfattar enbart vanliga privaträttsliga anställningsförhållanden och innehåller inte några bestämmelser om sjuk- och hälsovården.

Twisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 22 Simap har i en kollektiv arbetskonflikt väckt talan mot Conselleria de Sanidad y Consumo de la Generalidad Valenciana om fastställelse av att samtliga läkare som arbetar i primärvårdsgrupper i regionen Valencia skall tillerkännas följande rättigheter:

— Artikel 17.3 i föreskrifterna skall tolkas i enlighet med artiklarna 6, 8, 15 och 17 i direktiv 93/104.

- De berörda läkarnas arbetstid skall inte överstiga 40 timmar, inklusive övertid, under varje sjukdagarsperiod (beräknat på fyra månader), och arbetstiden vid nattarbete skall inte överstiga åtta timmar under varje 24-timmarsperiod. Om denna tid överskrids skall läkarna kompenseras med motsvarande viloperiod.

 - I andra hand skall de berörda läkarnas arbetstid inte överstiga 48 timmar, inklusive övertid, under varje sjukdagarsperiod (beräknat på fyra månader), och arbetstiden vid nattarbete skall inte överstiga åtta timmar under varje 24-timmarsperiod. Om denna tid överskrids skall läkarna kompenseras med motsvarande viloperiod.

 - Dessa läkare skall anses vara nattarbetande och skiftarbetare, och följaktligen skall det vidtas sådana särskilda skyddsåtgärder som föreskrivs i artiklarna 9—13 i direktiv 93/104, såväl innan de avdelas för att utföra denna typ av arbete som med jämna mellanrum därefter.
- 23 Enligt den nationella domstolen grundas talan på påståendet att bestämmelsen i artikel 17.3 i föreskrifterna, som återger bestämmelsen i artikel 6 i kungligt dekret nr 137/84, innebär att läkare som arbetar inom primärvårdsgrupper skall tjänstgöra utan tidsbegränsning och utan någon begränsning av arbetstiden per dag, vecka, månad eller år. Dessutom kan den ordinarie arbetstiden följas av jourtjänstgöring och denna i sin tur av ytterligare ordinarie arbetstid följande dag, under de perioder som Conselleria de Sanidad y Consumo de la Generalidad Valenciana önskar, enligt ensidigt fastställda krav. Simap har vidare anfört att "en läkare som tillhör en primärvårdsgrupp i praktiken [har] en sammanhängande arbetstid på 31 timmar utan avbrott för nattvila, så ofta detta krävs enligt

arbetsplanen för veckan eller månaden, ibland så ofta som varannan dag. Läkaren skall själv sörja för sina måltider och ensam och utan någon form av säkerhet göra hembesök på natten då det saknas allmänna kommunikationer”.

24. Den nationella domstolen har dessutom påpekat att läkarna i primärvårdsgrupperna i Puerto de Sagunto och Burjassot har en arbetstid från klockan 8 till klockan 15. Dessutom har de var elfte dag jour från arbetsdagens slut fram till klockan 8 nästa morgon, med förbehåll för oförutsedda fall, exempelvis då de ersätter en sjukledig kollega. De berörda läkarnas veckoarbetstid uppgår till 40 timmar. Därtill kommer jourtjänstgöring, vilken ingår i deras lagstadgade arbetstid enligt tolkningen i nationell praxis av deras ställning och tillämpliga arbetsordningar.
25. Den nationella domstolen har dessutom påpekat att, enligt nationell praxis avseende läkare vilkas förhållande till förvaltningen regleras genom stadgar, jourtid utgör särskild arbetstid och inte övertid, vilken ersätts med ett schablonbelopp oavsett omfattningen av det arbete som faktiskt har utförts.
26. När jour- eller beredskapstjänstgöring sker enligt det system som kräver att läkarna är tillgängliga, skall endast de faktiska arbetstimmarna beaktas vid beräkningen av den maximala arbetstiden. Enligt den nationella domstolen anses jourtjänstgöring på vårdcentraler aldrig utgöra övertid. Övertid utgör en förlängning av den ordinarie arbetstiden med samma arbetsvillkor, medan däremot jourtjänstgöring fullgörs under andra villkor än dem som gäller för det arbete som utförs under ordinarie arbetstid.
27. Den nationella domstolen har även påpekat att direktiv 93/104 inte har införlivats korrekt i inhemsk spansk rätt. Enbart kungligt dekret nr 1561/1995

har antagits, och dess tillämpningsområde omfattar endast vanliga privaträttsliga anställningsförhållanden, och det finns inte någon bestämmelse i detta dekret som gäller sjuk- och hälsovårdsområdet.

- 28 Mot denna bakgrund har Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana beslutat att vilandeförklara målet och att ställa följande frågor till EG-domstolen:

”1 — Frågor avseende direktivets allmänna tillämplighet

a) Skall — till följd av lydelsen av artikel 118a i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och hänvisningen i artikel 1.3 i direktivet till all privat eller offentlig verksamhet, i den mening som avses i artikel 2 i direktiv 89/391/EEG, i vilken föreskrivs att direktivet inte skall ’tillämpas på sådana offentliga verksamheter, där det inte kan undvikas att förhållanden som är speciella för dessa verksamheter kommer i konflikt med direktivet’ — den verksamhet som utövas av de läkare i primärvårdsgrupper som berörs av konflikten anses falla inom tillämpningsområdet för sagda undantag?

b) Artikel 1.3 i det åberopade direktivet innehåller även en hänvisning till artikel 17 i direktivet med uttrycket ’utan att det påverkar tillämpningen av’. Även om det, såsom sagts, saknas statliga eller regionala harmoniseringsföreskrifter, skall detta tolkas så att det har fastställts ett undantag från bestämmelserna i artiklarna 3, 4, 5, 6, 8 och 16, beroende på verksamhetens särskilda karaktär, enligt vilket arbetstiden inte har någon på förhand uppskattad och/eller fastställd längd?

- c) Skall det undantag som framgår av artikel 1.3 *in fine* av direktivet avseende 'arbete som utförs av läkare under utbildning' *e contrario* tolkas så, att andra läkares arbete omfattas av direktivet?

- d) Är hänvisningen till att bestämmelserna i direktiv 89/391/EEG är 'fullt' tillämpliga på de fall som avses i punkt 2 av särskild betydelse för möjligheterna att åberopa och tillämpa dessa?

2 — Frågor avseende arbetstiden

- a) Artikel 2.1 i direktivet innehåller följande definition av arbetstiden: 'varje period då arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande samt därvid utför aktiviteter eller uppgifter i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis'. Skall, mot bakgrund av den nationella praxis som har angetts i punkt 8 i skälen till detta beslut och frånvaron av harmoniseringsföreskrifter, den nationella praxis fortfarande tillämpas enligt vilken de 40 veckotimmarna inte omfattar jourtjänstgöring, eller finns det skäl att analogt tillämpa de allmänna och särskilda bestämmelserna om arbetstid i den spanska lagstiftningen i fråga om privaträttsliga anställningsförhållanden?

- b) När de berörda läkarna är tillgängliga under beredskapstjänstgöring och inte genom fysisk närvaro på vårdcentralen, skall hela denna tid anses utgöra arbetstid eller skall endast den tid beaktas som faktiskt har använts för att utföra deras arbete enligt den nationella praxis som anges i åttonde punkten i skälen till detta beslut?

- c) När de berörda läkarna är närvarande enligt det jourssystem som förutsätter fysisk närvaro på vårdcentralen, skall hela denna tid anses som ordinarie arbetstid eller som särskild arbetstid enligt den nationella praxis som anges i åttonde punkten i skälen till detta beslut?

3 — Frågor avseende den genomsnittliga arbetstiden

- a) Skall den arbetstid som ägnas åt jourtjänstgöring beaktas vid fastställelse av den genomsnittliga arbetstiden per sjukdagarsperiod i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 6.2 i direktivet?
- b) Skall tid för jourtjänstgöring anses utgöra övertid?
- c) Kan beräkningsperioden enligt artikel 16.2 i direktivet anses tillämplig, och i så fall undantagen enligt artikel 17.2 och 17.3 jämförda med artikel 17.4, trots att det saknas harmoniseringsföreskrifter?
- d) Skall den möjlighet att inte tillämpa artikel 6 i direktivet som föreskrivs i artikel 18.1 b i detsamma, trots att det saknas harmoniseringsföreskrifter, tolkas så att artikel 6 i direktivet kan anses vara icke tillämplig om arbetstagaren har givit sitt medgivande till att utföra arbetet? Skall medgivande som uttrycks av fackföreningar i avtal eller kollektivavtal jämföras med arbetstagarens medgivande i detta avseende?

4 — Frågor avseende nattarbete

- a) Skall det, med hänsyn till att normal arbetstid inte är förlagd till natten utan att endast en del av den jourtjänstgöring som periodvis kan komma att åligga några av de berörda läkarna utförs nattetid, och till att det saknas harmoniseringsföreskrifter, anses att dessa läkare är nattarbetande i den mening som avses i artikel 2.4 b i direktivet?
- b) Är det med avseende på det val som avses i artikel 2.4.b i i direktivet möjligt att tillämpa den nationella lagstiftningen om nattarbete av arbetstagare i ett privaträttsligt anställningsförhållande på de berörda läkarna, vilka är offentliganställda?
- c) Skall den 'normala' arbetstid som avses i artikel 8.1 i direktivet även anses omfatta den jourtjänstgöring som ingår i system baserade på tillgänglighet eller fysisk närvaro?

5 — Fråga avseende skiftarbete och skiftarbetare

Skall det, med hänsyn till att arbetstiden endast uppdelas i skift i fråga om jourtjänstgöring, och då det inte finns några harmoniseringsföreskrifter, anses att de berörda läkarna utför skiftarbete och skall räknas som skiftarbetare enligt definitionen i artikel 2.5 och 2.6 i direktivet?"

Tolkningsfrågorna

Tillämpningsområdet för direktiv 93/104 (frågorna 1 a, 1 c och 1 d)

- 29 Den nationella domstolen har ställt frågorna 1 a, 1 c och 1 d för att få klarhet i huruvida sådan verksamhet som utövas av läkare i primärvårdsgrupper omfattas av tillämpningsområdet för grunddirektivet och direktiv 93/104.
- 30 Domstolen påpekar att tillämpningsområdet för direktiv 93/104 anges i artikel 1.3 i detta, dels genom en uttrycklig hänvisning till artikel 2 i grunddirektivet, dels genom att det föreskrivs ett antal undantag för vissa särskilda verksamheter.
- 31 För att avgöra om en sådan verksamhet som den som utövas av läkare i primärvårdsgrupper omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 93/104 skall det följaktligen först undersökas om denna verksamhet omfattas av grunddirektivets tillämpningsområde.
- 32 Enligt artikel 2.1 i grunddirektivet skall detta tillämpas på all verksamhet, såväl privat som offentlig, däribland industri, jordbruk, handel, förvaltning, tjänster, undervisning, kultur- och fritidsverksamhet. Såsom framgår av artikel 2.2 skall grunddirektivet emellertid inte tillämpas på sådana offentliga verksamheter där det inte kan undvikas att förhållanden som är speciella för dessa verksamheter kommer i konflikt med direktivet, exempelvis försvaret eller polisen eller viss specifik verksamhet inom civilförsvaret.

- 33 Eftersom läkare i primärvårdsgrupper bedriver sin verksamhet i ett sammanhang som gör att de är anknutna till den offentliga sektorn, skall det följaktligen undersökas om denna verksamhet omfattas av det i föregående punkt nämnda undantaget.
- 34 Domstolen fastslår för det första att det framgår av såväl grunddirektivets syfte, nämligen att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet, som av lydelsen av artikel 2.1 i detta att dess tillämpningsområde skall ges en vid tolkning.
- 35 Av detta följer att undantagen från grunddirektivets tillämpningsområde, däribland det som föreskrivs i artikel 2.2 i direktivet, skall tolkas restriktivt.
- 36 Domstolen påpekar för det andra att det i artikel 2.2 i grunddirektivet hänvisas till vissa särskilda verksamheter inom den offentliga sektorn avsedda att säkerställa allmän ordning och säkerhet och som är oundgängliga för ett välordnat samhällsliv.
- 37 Det skall konstateras att under normala förhållanden kan det arbete som utförs av personal i primärvårdsgrupper inte jämföras med sådana verksamheter.
- 38 Följaktligen omfattas den verksamhet som utövas av personalen i primärvårdsgrupper av grunddirektivets tillämpningsområde.
- 39 Under dessa förhållanden skall det undersökas om en sådan verksamhet inte omfattas av ett av undantagen i artikel 1.3 i direktiv 93/104.

- 40 Detta är inte fallet. I denna bestämmelse anges nämligen enbart verksamhet av läkare under utbildning bland undantagen från tillämpningsområdet för ovan nämnda direktiv.
- 41 Frågorna 1 a, 1 c och 1 d skall under dessa förhållanden besvaras med att sådan verksamhet som utövas av läkare i primärvårdsgrupper omfattas av tillämpningsområdet för grunddirektivet och direktiv 93/104.

Tillämpning av artikel 17 i direktiv 93/104 (fråga 1 b)

- 42 Den nationella domstolen har ställt fråga 1 b för att få klarhet i huruvida den, när det saknas uttryckliga bestämmelser för införlivande av direktiv 93/104, kan tillämpa sin inhemska lagstiftning i den mån som den verksamhet som utövas av läkare i primärvårdsgrupper — med hänsyn till denna verksamhets särskilda art — omfattas av de undantag som nämns i artikel 17 i ovannämnda direktiv.
- 43 Det skall i detta avseende påpekas att enligt artikel 17 i direktiv 93/104 får avvikelser från artiklarna 3, 4, 5, 6, 8 och 16 göras genom lagstiftning eller andra författningsbestämmelser, eller genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter, under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda. Vad beträffar de undantag som föreskrivs i artikel 17.1, är enbart lagstiftning eller andra författningsbestämmelser tillåtna.
- 44 Följaktligen är den nationella lagstiftning som är tillämplig på en bestämd verksamhet, när den trots att det saknas uttryckliga bestämmelser för införlivande av direktiv 93/104 uppfyller de villkor som nämns i artikel 17 i direktivet, förenlig med direktivet, och det föreligger inte något hinder för de nationella domstolarna att tillämpa den.

- 45 Fråga 1 b skall följaktligen besvaras med att den nationella domstolen, när det saknas uttryckliga bestämmelser för införlivande av direktiv 93/104, kan tillämpa sin inhemska rätt i den mån som den verksamhet som utövas av läkare i primärvårdsgupper — med hänsyn till denna verksamhets särskilda art — uppfyller villkoren i artikel 17 i ovannämnda direktiv.

Begreppet arbetstid (frågorna 2 a—2 c, 3 a, 3 b och 4 c)

- 46 Den nationella domstolen har ställt frågorna 2 a—2 c, 3 a, 3 b och 4 c, som det är lämpligt att pröva tillsammans, för att få klarhet i huruvida den jourtid som läkare i primärvårdsgupper fullgör, antingen enligt systemet med fysisk närvaro på sjukvårdsinrättningen eller enligt det så kallade "tillgänglighetssystemet", skall anses vara arbetstid eller övertid i den mening som avses i direktiv 93/104.
- 47 Domstolen erinrar om att, i detta direktiv, begreppet arbetstid definieras såsom varje period då arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande samt därvid utför aktiviteter eller uppgifter i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis. Av systemet enligt direktiv 93/104 följer dessutom att detta begrepp står i motsättning till begreppet viloperiod och att dessa två begrepp utesluter varandra.
- 48 I målet vid den nationella domstolen föreligger de karakteristiska dragen i begreppet arbetstid under de perioder med jourtjänstgöring som läkare i primärvårdsgupper fullgör enligt ett system med fysisk närvaro på sjukvårdsinrättningen. Det har inte ifrågasatts att de två förstnämnda villkoren är uppfyllda under perioder med jourtjänstgöring enligt detta system. Även om den verksamhet som faktiskt utövas varierar beroende på omständigheterna, skall dessutom skyldigheten för dessa läkare att vara närvarande och tillgängliga på arbetsplatsen för att tillhandahålla sina yrkestjänster anses ingå i utförandet av arbetsuppgifterna.

- 49 Denna tolkning stämmer dessutom överens med syftet med direktiv 93/104, som är att trygga säkerhet och hälsa för arbetstagare, genom att de ges viloperioder och tillräckliga raster (åttonde övervägandet i direktivet). Såsom generaladvokaten understryker i punkt 35 i sitt förslag till avgörande äventyras detta syfte allvarligt om perioder med jourtjänstgöring enligt systemet med fysisk närvaro inte anses ingå i begreppet arbetstid.
- 50 Såsom generaladvokaten dessutom anför i punkt 37 i sitt förslag till avgörande, förhåller det sig på annat sätt när läkare i primärvårdsgrupper har jourtjänstgöring enligt det system som kräver att läkarna är tillgängliga under beredskap utan att därför vara skyldiga att vara närvarande på sjukvårdsinrättningen. Även om de står till arbetsgivarens förfogande, eftersom de måste kunna nås, kan läkarna i denna situation förfoga över sin tid med mindre inskränkningar och ägna sig åt sina egna intressen. Under dessa förhållanden skall enbart den tid då primärvård faktiskt tillhandahålls anses vara arbetstid i den mening som avses i direktiv 93/104.
- 51 Vad beträffar frågan huruvida jourtiden kan anses vara övertid, även om begreppet övertid, som endast nämns i artikel 6 om begränsning av veckoarbets-tiden, inte definieras i direktiv 93/104, ingår övertiden icke desto mindre i begreppet arbetstid i den mening som avses i nämnda direktiv. I direktivet görs det nämligen inte någon skillnad beroende på om övertiden fullgörs inom ramen för den normala arbetstiden eller inte.
- 52 Frågorna 2 a—2 c, 3 a, 3 b och 4 c skall följaktligen besvaras med att den jourtid som läkare i primärvårdsgrupper fullgör enligt systemet med fysisk närvaro på sjukvårdsinrättningen i sin helhet skall anses som arbetstid och, i förekommande fall, som övertid i den mening som avses i direktiv 93/104. Vad beträffar

jourtjänstgöring enligt det system som kräver att läkarna är tillgängliga under beredskap skall enbart den tid då primärvård faktiskt tillhandahålls anses vara arbetstid.

Arbetets karaktär av nattarbete (frågorna 4 a och 4 b)

- 53 Den nationella domstolen har ställt frågorna 4 a och 4 b för att få klarhet i huruvida vissa läkare som med jämna mellanrum har jourtjänstgöring under natten skall anses vara nattarbetande i den mening som avses i artikel 2.4 b i direktiv 93/104 och om medlemsstaten vid det val som den kan göra med stöd av denna bestämmelse kan tillämpa den nationella lagstiftning som är tillämplig på privaträttsliga anställningsförhållanden på läkare som är offentliganställda.
- 54 Det framgår av beslutet om hänskjutande att läkarna i primärvårdsgrupperna i Puerto de Sagunto och Burjassot har en arbetstid från klockan 8 till klockan 15, varefter de var elfte dag har jour från arbetsdagens slut fram till klockan 8 nästa morgon, med förbehåll för oförutsedda fall, exempelvis då de ersätter en sjukledig kollega. Arbetstiden för de andra primärvårdsgrupperna i regionen Valencia framgår inte av handlingarna i målet, men den nationella domstolen utgår från att jourtjänstgöringen i detta fall uteslutande fullgörs med jämna mellanrum.
- 55 Domstolen erinrar om att enligt artikel 2.4 a i direktiv 93/104 anses nattarbetande vara ”varje arbetstagare som normalt utför minst tre timmar av sitt dagliga

arbete nattetid”. I enlighet med artikel 2.4 b i ovannämnda direktiv överläts dessutom på den nationella lagstiftaren eller, enligt den berörda medlemsstatens val, på arbetsmarknadens parter på nationell eller regional nivå möjligheten att betrakta andra arbetstagare som fullgör en viss del av sin årsarbetstid nattetid som nattarbetande.

- 56 Eftersom Konungariket Spanien inte har vidtagit någon åtgärd i enlighet med artikel 2.4 b i direktiv 93/104 vad beträffar de arbetstagare som är offentliganställda, kan läkarna i primärvårdsgrupper som med jämna mellanrum har jourtjänstgöring under natten inte anses vara nattarbetande enbart med stöd av denna bestämmelse.
- 57 Frågan huruvida den nationella lagstiftningen om nattarbete för privatanställda arbetstagare kan vara tillämplig på offentliganställda läkare i primärvårdsgrupper, vid det val som avses i artikel 2.4 b i ovannämnda direktiv, är en fråga som den nationella domstolen skall avgöra i enlighet med bestämmelserna i inhemsk rätt.
- 58 Frågorna 4 a och 4 b skall följaktligen besvaras med att läkare i primärvårdsgrupper som med jämna mellanrum har jourtjänstgöring under natten inte skall anses vara nattarbetande enbart med stöd av artikel 2.4 b i direktiv 93/104. Frågan huruvida den nationella lagstiftningen om nattarbete för privatanställda arbetstagare kan vara tillämplig på offentliganställda läkare i primärvårdsgrupper skall avgöras av den nationella domstolen i enlighet med inhemsk rätt.

Begreppen skiftarbete och skiftarbetare (femte frågan)

- 59 Den nationella domstolen har ställt den femte frågan för att få klarhet i huruvida det arbete som utförs av läkare i primärvårdsgrupper under jourtid utgör skiftarbete och om dessa läkare är skiftarbetare i den mening som avses i artikel 2.5 och 2.6 i direktiv 93/104.
- 60 Domstolen erinrar i detta avseende om att läkarna i primärvårdsgrupperna i Puerto de Sagunto och Burjassot har en arbetstid från klockan 8 till klockan 15, varefter de var elfte dag har jour från arbetsdagens slut fram till klockan 8 nästa morgon, med förbehåll för oförutsedda fall och att den nationella domstolen, vad beträffar arbetstiden för de andra primärvårdsgrupperna i regionen Valencia, utgår från att jourtjänstgöringen uteslutande fullgörs med jämna mellanrum.
- 61 Den arbetstid som utgörs av såväl jourtjänstgöring enligt det system som kräver att läkare i primärvårdsgrupper skall vara fysiskt närvarande på sjukvårdsinrättningen som faktiskt tillhandahållande av primärvård under jourtjänstgöring, enligt det system som kräver att läkarna är tillgängliga under beredskap, uppfyller alla villkoren för begreppet skiftarbete i den mening som avses i artikel 2.5.
- 62 Läkarna i primärvårdsgrupperna är nämligen anställda enligt ett system där arbetet är organiserat så att arbetstagarna fortlöpande avlöser varandra på samma arbetsplats enligt ett rullande schema som kräver att arbetet utförs på olika tider under en viss period av dagar eller veckor.

- 63 Vad närmare bestämt beträffar detta sistnämnda villkor skall det påpekas att de berörda läkarna skall utföra sitt arbete på olika tider under en viss period av dagar eller veckor, trots att jourtjänstgöring fullgörs med jämna mellanrum.
- 64 Den femte frågan skall följaktligen besvaras med att det arbete som utförs av läkare i primärvårdsgrupper under jourtid utgör skiftarbete och att dessa läkare är skiftarbetare i den mening som avses i artikel 2.5 och 2.6 i direktiv 93/104.

Huruvida de undantag som föreskrivs i artikel 17.2, 17.3 och 17.4 i direktiv 93/104 är tillämpliga (fråga 3 c)

- 65 Den nationella domstolen har ställt fråga 3 c för att få klarhet i huruvida, när det saknas nationella bestämmelser om införlivande av artikel 16.2 i direktiv 93/104 eller, i föreliggande fall, bestämmelser varigenom ett av de undantag som föreskrivs i artikel 17.2, 17.3 och 17.4 i direktivet uttryckligen antas, bestämmelserna i dessa artiklar kan tolkas på så sätt att de har direkt effekt.
- 66 Domstolen erinrar om att enligt artikel 16.2 i ovannämnda direktiv får medlemsstaterna för tillämpningen av artikel 6 i direktivet, vilken avser begränsning av veckoarbetstiden, föreskriva en beräkningsperiod som inte överstiger fyra månader.
- 67 I artikel 17.2.2.1 c i, i direktiv 93/104, föreskrivs emellertid att medlemsstaterna får göra avvikelser från artikel 16.2 i fråga om arbeten som kräver en kontinuitet

i servicen eller produktionen, däribland service i form av reception, behandling eller vård på sjukhus och liknande inrättningar.

- 68 Även om medlemsstaterna enligt dessa bestämmelser i direktiv 93/104 har ett visst utrymme för egen bedömning i fråga om den beräkningsperiod som skall fastställas för tillämpningen av artikel 6 i direktivet, påverkar denna omständighet inte den precisa och ovillkorliga karaktären hos de bestämmelser i direktivet som det är fråga om i tvisten vid den nationella domstolen. Detta utrymme för egen bedömning utesluter nämligen inte möjligheten att bestämma minimirättigheter (se i detta avseende dom av den 14 juli 1994 i mål C-91/92, Faccini Dori, REG 1994, s. I-3325, punkt 17; svensk specialutgåva, volym 16, s. 1).

- 69 Det framgår i detta avseende av lydelsen av artikel 17.4 i ovannämnda direktiv att beräkningsperioden inte i något fall kan överstiga 12 månader. Det är således möjligt att fastställa det minimiskydd som under alla omständigheter skall genomföras.

- 70 Fråga 3 c skall följaktligen besvaras med att när det saknas nationella bestämmelser om införlivande av artikel 16.2 i direktiv 93/104 eller, i föreliggande fall, bestämmelser varigenom ett av de undantag som föreskrivs i artikel 17.2, 17.3 och 17.4 i direktivet uttryckligen antas, kan bestämmelserna i dessa artiklar tolkas på så sätt att de har direkt effekt och att de följaktligen ger enskilda rätt att kräva att beräkningsperioden för genomförande av en begränsning av veckoarbetstiden inte skall överstiga 12 månader.

Huruvida artikel 18.1 b i direktiv 93/104 är tillämplig (fråga 3 d)

- 71 Den nationella domstolen har ställt fråga 3 d för att få klarhet i huruvida det medgivande som uttrycks av fackföreningar inom ramen för ett kollektivavtal eller annat avtal är att jämställa med ett sådant medgivande av arbetstagaren själv som avses i artikel 18.1 b i första strecksatsen i direktiv 93/104.
- 72 Domstolen erinrar om att enligt denna bestämmelse skall en medlemsstat ha möjlighet att inte tillämpa artikel 6 i ovannämnda direktiv, om begränsning av veckoarbetstiden, varvid medlemsstaten dock skall respektera de allmänna principerna om skydd av arbetstagarnas säkerhet och hälsa och under förutsättning att arbetstiden inte överskrider 48 timmar under en sjudagarsperiod, beräknad som ett genomsnitt för den beräkningsperiod som avses i artikel 16.2. Arbetstagaren kan emellertid samtycka till att utföra ett arbete under längre tid.
- 73 Det framgår klart av lydelsen av artikel 18.1 b i första strecksatsen i direktiv 93/104 att denna bestämmelse kräver individuellt medgivande av arbetstagaren. Såsom den brittiska regeringen med rätta har påpekat, skulle dessutom artikel 6 i ovannämnda direktiv ha ingått i förteckningen i artikel 17.3 i direktivet över de artiklar som det kan avvika från genom kollektivavtal eller andra avtal mellan arbetsmarknadens parter, om gemenskapslagstiftarens avsikt hade varit att göra det möjligt att ersätta arbetstagarens medgivande med en fackförenings medgivande inom ramen för ett kollektivavtal eller annat avtal.
- 74 Fråga 3 d skall följaktligen besvaras med att det medgivande som uttrycks av fackföreningar inom ramen för ett kollektivavtal eller annat avtal inte är att

jämställa med ett sådant medgivande av arbetstagaren själv som avses i artikel 18.1 b i första strecksatsen i direktiv 93/104.

Rättegångskostnader

- 75 De kostnader som har förorsakats den brittiska, den finska och den spanska regeringen samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående de frågor som genom beslut av den 10 juli 1998 har ställts av Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana — följande dom:

- 1) Sådan verksamhet som utövas av läkare i primärvårdsgrupper omfattas av tillämpningsområdet för rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i

arbetet och rådets direktiv 93/104/EG av den 23 november 1993 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden.

- 2) Den nationella domstolen kan, när det saknas uttryckliga bestämmelser för införlivande av direktiv 93/104, tillämpa sin inhemska rätt i den mån som den verksamhet som utövas av läkare i primärvårdsgrupper — med hänsyn till denna verksamhets särskilda art — uppfyller villkoren i artikel 17 i ovannämnda direktiv.
- 3) Den jourtid som läkare i primärvårdsgrupper fullgör enligt systemet med fysisk närvaro på sjukvårdsinrättningen skall i sin helhet anses som arbetstid och, i förekommande fall, som övertid i den mening som avses i direktiv 93/104. Vad beträffar jourtjänstgöring enligt det system som kräver att läkarna är tillgängliga under beredskap skall enbart den tid då primärvård faktiskt tillhandahålls anses vara arbetstid och, i förekommande fall, som övertid i den mening som avses i direktiv 93/104.
- 4) Läkare i primärvårdsgrupper som med jämna mellanrum har jourtjänstgöring under natten skall inte anses vara nattarbetande enbart med stöd av artikel 2.4 b i direktiv 93/104. Frågan huruvida den nationella lagstiftningen om nattarbete för privatanställda arbetstagare kan vara tillämplig på offentliganställda läkare i primärvårdsgrupper skall avgöras av den nationella domstolen i enlighet med inhemsk rätt.
- 5) Det arbete som utförs av läkare i primärvårdsgrupper under jourtid utgör skiftarbete och dessa läkare är skiftarbetare i den mening som avses i artikel 2.5 och 2.6 i direktiv 93/104.

- 6) När det saknas nationella bestämmelser om införlivande av artikel 16.2 i direktiv 93/104 eller, i föreliggande fall, bestämmelser varigenom ett av de undantag som föreskrivs i artikel 17.2, 17.3 och 17.4 i direktivet uttryckligen antas, kan bestämmelserna i dessa artiklar tolkas på så sätt att de har direkt effekt och att de följaktligen ger enskilda rätt att kräva att beräkningsperioden för genomförande av en begränsning av veckoarbetstiden inte skall överstiga 12 månader.
- 7) Det medgivande som uttrycks av fackföreningar inom ramen för ett kollektivavtal eller annat avtal är inte att jämställa med ett sådant medgivande av arbetstagaren själv som avses i artikel 18.1 b i första strecksatsen i direktiv 93/104.

Rodríguez Iglesias	Moitinho de Almeida	Edward	
Sevón	Schintgen	Kapteyn	Gulmann
Puissochet	Jann	Ragnemalm	Wathelet

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 3 oktober 2000.

R. Grass

G.C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare

Ordförande